

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Актуальність викладеного матеріалу обумовлена потребами перегляду сучасного змісту і форм якісної підготовки фахівців. Виділена проблема адаптації, соціалізації та соціального виховання молоді. Соціальне становлення молоді розглядається в контексті особистісного становлення студента, як зовнішній інструмент впливу на особистість. Формою соціальної діяльності студентів представлено саме позанавчальною діяльністю.

Ключові слова: соціалізація, соціальне виховання, позанавчальна діяльність.

Abstract

The relevance of the material is due to the need to revise the modern high school content and forms of quality training of specialists. The problem of adaptation, socialization and social upbringing of youth is highlighted. Social formation of youth is considered in the context of the student's personal formation as an external instrument of influence on the person. The form of social activity of students is represented by extra-curricular activities.

Keywords: socialization, social education, out-of-establishment activity.

Сучасний ринок освітніх послуг вимагає від ВНЗ нових орієнтирів і підходів в роботі зі студентами. Ця потреба передбачає відтворення системи виховної роботи, пошук адекватних вимогам часу форм і способів такої діяльності на основі вивчення ціннісних орієнтацій студентства. Як відомо, виховання в навчальному закладі здійснюється через зміст навчального процесу, а також - у позанавчальній діяльності [1].

Позанавчальна робота в ВНЗ складається в основному з трьох компонентів: позанавчальної діяльності студентів, позанавчальної роботи викладачів зі студентами, системи управління позанавчальною діяльністю. Вона є суттєвим елементом образу життя студентів, професійної діяльності викладачів і керівників навчального закладу. Для освітнього закладу позанавчальна діяльність - частина виконуваних ним функцій. Її специфіка пов'язана з тим, що вона здійснюється у вільний від навчання і задоволення насущних потреб час, коли студент за власним вибором визначає той або інший вид занять.

Сучасні проблеми, протиріччя, пов'язані з позанавчальною діяльністю у ВНЗ, ставлення до неї студентства були виявлені в ході досліджень в Вінницькому національному технічному університеті. Як показують дослідження останніх років, сучасної студентської молоді властиво, і зокрема, зводити виховну роботу до різних культурно-розважальних, дозвільних форм спілкування. Студенти вважають виховання в процесі позанавчальної діяльності у вищому навчальному закладі за потрібне і важливе, проте до спеціальних заходів ставляться насторожено, сумніваючись в їх необхідності.

На думку студентів, про позанавчальну діяльність протягом всього адаптаційного періоду студента у ВНЗ: від початку до його завершення на 4-5 курсі, коли складаються певні уявлення, ціннісні переваги, актуалізуються професійні інтереси і перспективні життєві плани.

Про стан позанавчальної роботи в університеті можна судити по проблемах студентства. Важливе місце серед них займають проблеми матеріального становища, нестача коштів, відсутність можливості підробляти, нецікаве студентське життя на факультеті (інституті) і в гуртожитку, брак вільного часу, недружні стосунки в групі та ін. Таким чином, на тлі гострих для більшості студентів економічних, матеріальних проблем питання організації позанавчальної діяльності, студентського дозвілля займають не високі позиції.

В оцінках стану позанавчальної діяльності у вищому навчальному закладі, на факультетах проглядається прямий зв'язок з рівнем інформованості про студентське життя, про активність тієї чи іншої організації. Відсутність відповідної інформації, природно, відображається на задоволеності студентів станом виховної (позанавчальної) діяльності, що показано роботою студентських громадських організацій, а також підрозділів і служб, професійно відповідальних за цю роботу. ймовірно, тому половина опитаних не змогла оцінити організацію соціокультурної діяльності.

Студенти дізнаються про життя в ВНЗ, на факультетах, головним чином, в результаті спілкування один з одним, завдяки особистій спостережливості, з оголошень у деканатів, кафедр, інформації на рекламних щитах в холах, вестибюлях, з розмов з викладачами, з стінгазет, плакатів, з бесід з керівниками факультетів (інститутів) та соціальних мереж. Точно так само розподіляються думки по курсам навчання. Провідне значення в інформуванні студентів про життя в вузі, таким чином, зберігає міжособистісне відношення. Відображаючи досить значні в студентському середовищі масштаби даного каналу комунікації, ця тенденція має негативне значення в сенсі критеріїв достовірності, повноти і об'єктивності інформації, що передається [2].

Рівень поінформованості про студентське життя диференціюється в залежності від курсу, а також ролі і ступеня активності тієї чи іншої організації у позанавчальній діяльності. Практично не поінформовані про життя в ВНЗ студенти першого курсу (незалежно від факультету); абсолютна більшість їх не володіє достатнім обсягом інформації про більшість студентських організацій (хоча і провчилися півроку). Найбільше обізнані про діяльність студентських груп, спортивних секцій, студентського профкому, що мають певні традиції, досвід, визнання, що використовують різні засоби і форми інформування про свою роботу. Ці результати підтверджуються оцінками задоволеності студентства ступенем включеності студентських організацій у позанавчальну, соціокультурну діяльність.

У зв'язку з цим цікаві думки студентів щодо суб'єктів виховної роботи у ВНЗ, про тих, хто може і повинен займатися організацією цієї діяльності, про те, якою є готовність самих студентів брати участь в ній. Мабуть, ослаблення виховного процесу у ВНЗ, відсутність інформації закономірно відбивається в думках студентів. У цих умовах головними організаторами поза навчальної, соціокультурної діяльності більшість студентів вважають "самих себе". На другому місці - куратори груп, на третьому - викладачі, на четвертому - п'ятому місцях одночасно - профспілкова організація студентів та студентський клуб. Саме схильність студентської молоді співвідносити позанавчальну роботу, в першу чергу, з рекреаційною діяльністю, а всю виховну роботу - з неприйнятним "навчанням", а також високий рівень незадоволеності станом соціокультурної дозвільної діяльності у ВНЗ дозволяють інтерпретувати виявлене як претензії студентства на самоорганізацію в цій сфері. У цих настроях можна углядіти природну потребу молоді в самоорганізації, активізації самодіяльної творчості в культурно-масовій сфері, система організації якої була порушена в ході реформування вищої освіти. Тим самим результати дослідження підтверджують необхідність створення сприятливої атмосфери для самостійної інноваційної діяльності самих студентів в сфері вільного часу, що перетворює їх в суб'єктів власного і суспільного життя, поряд зі створенням об'єктивних умов для духовного зростання особистості, для формування ціннісних орієнтацій студентської молоді. Ось чому оптимізм вселяє той факт, що більша частина готова взяти участь у студентському житті на факультеті і в ВНЗ.

Однак ентузіазм студентів помітно зменшується до третього курсу: тут претендують на заголовну роль у позанавчальній соціокультурній діяльності менше, ніж на 1 курсі, майже в 1,5 рази. Дана тенденція відображає динаміку процесу адаптації студентів до вузівського середовища. Разом з тим, саме серед третьокурсників найбільше студентів, стурбованих проблемами організації в позанавчальному часі в стінах ВНЗ, незадоволених умовами і можливостями самореалізації у позанавчальній діяльності. Причому більшу незадоволеність висловлюють юнаки, ніж дівчата. Деякі дослідники схильні бачити в таких орієнтаціях третьокурсників прояв тенденції прагматичного підходу до студентських років: використовувати час навчання у ВНЗ з більшою користю для набуття життєво важливих умінь і навичок [3]. Все це об'єктивно підвищує значущість позанавчальної роботи, актуалізує її відповідну переорієнтацію.

Разом з тим простежується певна суперечність в розумінні студентами змісту виховання, важливих, за їхніми оцінками, напрямків виховної роботи та пропонованих форм їх здійснення. На думку студентів, виховна робота повинна бути спрямована, в першу чергу, на формування професійної етики майбутнього фахівця, правове виховання студентів, виховання у них елементарної культури спілкування, економічне виховання.

У студентських орієнтаціях, з одного боку, знаходить відображення особистісне суб'єктивне сприйняття якості професіоналізму, підготовки майбутнього спеціаліста в ВНЗ. З іншого боку, вони побічно відображають зміни в складних і суперечливих процесах професійної підготовки, професійного самовизначення студентства в умовах формування ринку. Крім того, зазначені студентами пріоритети в спрямованості виховного впливу можуть бути розглянуті як модель діяльності по формуванню затребуваних сьогодні якостей сучасного молодого фахівця. Однак виділені студентами як пріоритетні напрямки виховної діяльності можуть бути, на їхню думку, реалізовані за допомогою популярних дискотек, ігр КВН, екскурсій, туристичних поїздок, традиційних студентських міжвузівських, міжфакультетських свят, спортивних заходів та ін. Слід

надавати перевагу, таким чином, розважальним видам діяльності, і менш популярні креативні, творчі; більш того, багато запропонованим форм роботи неадекватні цілям і змісту окремих напрямлень виховного процесу у ВНЗ.

Сучасний підхід до виховної (позанавчальної) діяльності передбачає врахування специфіки всіх напрямків виховання, реалізації в рамках кожного з них єдиної, цілісної установки на громадянськість фахівця. У зв'язку з цим на увагу заслуговує те значення, яке студентство надає інституту кураторства і кураторам, як організаторам виховної (позанавчальної) роботи у вузі. Нагадаємо, що в ієрархії суб'єктів цієї діяльності куратори займають друге місце. Абсолютна більшість студентів незалежно від курсу навчання та факультету (інституту) заявляють про необхідність куратора академічної групи. Особливі надії на кураторів, на їх допомогу в процесі адаптації до нового студентського життя покладають першокурсники. Певною мірою в цьому позначається ще сильніше вплив факторів, зокрема, патерналістських очікувань старшокласників.

Функціональні обов'язки куратора за ступенем значущості виглядає наступним чином. Видно, що студенти на перший план виштовхують ті функції куратора, які стосуються перш за все організації заходів, спрямованих на внутрішнє згуртування студентської групи, проведення культурно-просвітницької роботи в їх середовищі. Питання, які стосуються навчального процесу, участі молоді в науково-дослідній роботі, і пов'язані з ними кураторські функції в уявленнях студентів, відходять на другий план.

Студенти критичні в оцінках сформованої практики кураторства. Так, студенти відзначають, що куратор їх групи в позаурочний час з ними зовсім не спілкується; нарікають на те, що куратор зустрічається з групою 1-2 рази на місяць. Лише мала кількість кураторів, на думки студентів, зустрічаються з групою кілька разів на тиждень. У тих групах, де куратори практично не з'являються, найбільше і потребують їх.

Лише малий відсоток студентів отримують інформацію про студентське життя в ВНЗ від куратора. Серед тих, хто спілкується з кураторами щодо навчання регулярно, звертаються до них з питань навчання, незначна кількість - з питань організації дозвілля та адміністративних питань; а середня не звертаються ні з якими питаннями.

Як показує практика, спілкування викладачів-кураторів та студентів може виступити умовою успішної адаптаційної і виховної діяльності, важливим навчальним і виховним фактором. Куратор повинен стати старшим товаришем і щирим наставником. Саме залучення викладача і студента до загальної професії сприяє формуванню почуття професійної спільності, зняттю вікового бар'єру, заміні суб'єкт-об'єктних відносин відносинами співпраці.

У плані надання допомоги у вирішенні життєво важливих проблем університету особливо цікавою є ідея створення опікунської ради, яка, буде складатися переважно з батьків студентів, випускників, а також людей, які бажають і готові допомогти в організації роботи ВНЗ.

Перспективи функціонування і розвитку системи позанавчальної діяльності в ВНЗ в сучасних умовах бачаться в реалізації наступних заходів:

- пошук нових форм і напрямків позанавчальної діяльності, адекватних сучасним ціннісним орієнтаціям студентської молоді в поєднанні з наявним позитивним досвідом і традиціями;
- створення Центру та системи соціального моніторингу інтересів і динаміки проблем студентського життя;
- вдосконалення системи інформування студентів (в тому числі яскравих інформаційних стендів в навчальних корпусах, відтворення системи радіомовлення, видання газети);
- консультативної допомоги; активізація роботи щодо соціального захисту студентів, дотримання їх прав і пільг;
- надання допомоги у вторинній зайнятості студентів та працевлаштування випускників за допомогою організації студентської біржі праці;
- вдосконалення системи управління позанавчальною діяльністю; створення організаційної структури, яка координує позанавчальну діяльність, що визначає щей її напрямки, що здійснює контроль і несе відповідальність за її результати; вдосконалення системи стимулювання позанавчальної діяльності;
- реалізація в системі позанавчальної роботи можливостей студентського самоуправління; створення умов для самостійної інноваційної діяльності самих студентів в сфері позанавчального часу; створення баз даних про творчі організаторські здібності студентів, їх використання в навчально-виховній діяльності;
- сприяння роботі профспілкової студентської організації, молодіжному руху студентських груп, іншим громадським організаціям, органам студентського самоврядування в гуртожитках, клубах і об'єднанням;
- забезпечення матеріальної і фінансової бази поза аудиторної роботи;

- створення системи морального і матеріального стимулювання найбільш активних викладачів та студентів - організаторів позанавчальної діяльності;
- реалізація цілеспрямованої кадрової політики, забезпечення професіоналізму організаторів позанавчальної роботи - викладачів, студентів-громадських працівників, штатних співробітників-фахівців;
- вдосконалення роботи кураторів, контроль за їх діяльністю, регулярне проведення конкурсу кураторів;
- здійснення дієвого контролю за утриманням та ефективністю позанавчальної роботи, використанням її результатів для коригування планів і рішень [3].

Можливо, вдосконалення навчальної діяльності, а також оновлення виховної роботи в ВНЗ відповідно до вимог часу приведуть в майбутньому до збільшення позанавчального часу, яке може бути використане як для загального розвитку, виховання особистості, так і для поглиблення професійної підготовки фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гриценко Л.И. Теория и методика воспитания: личностно-социальный подход: Учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Лариса Ивановна Гриценко. – 2-е изд., стер. – М.: „Академия”, 2008. – 240 с.
2. Гриценко Н.А. Формування просоціальних особистісних смислів студентської молоді у позанавчальній діяльності: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.05 «соціальна педагогіка» / Надія Анатоліївна Гриценко. – Луганськ, ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – 269 с.
3. Кульневич С.В. О научно-педагогической грамотности / Сергей Владимирович Кульневич // Педагогика. – 2000. – № 6. – С.23 -29

Альона Володимирівна Наконечна – студентка групи БМА-17мн, факультет інфокомунікацій, радіоелектроніки та наносистем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: ram13b.nakonechna@gmail.com.

Alyona V. Nakonechnaya - student of the group BMA-17mn, Department of Infocommunications, Radio Electronics and Nanosystems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ram13b.nakonechna@gmail.com.